

UČITELJSKI TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsacega meseca, in stane vse leto 3 gold., pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise vzprejema uredništvo. — Naročnina in oznanila pošiljajo se založništvu v Milic-evo tiskarno v Ljubljani.

Štev. 22.

V Ljubljani, 15. novembra 1883. l.

XXIII. leto.

Kratkovidnost v ljudski šoli.

Našemu telesnemu razvoju okó mnogo pomore, dušnemu pa gotovo največ. Brez očesa — kako bi bilo naše kretanje, kako nesigurno bi taval v večnej temi, kako bi si izbirali hrano, kako pripravljali obleko in stanovanje, kako bi se izogibali mnogovrstnim nevarnostim, kako občevali med sabo! Gotovo, žalostno bi bilo naše telesno životarjenje brez vida; mnogo, mnogo žalostneje, nego li življenje „slepčovo“ mej nami videčemi, kojemu mi pomagamo, in kateremu mi podajamo sredstev, da ne ostaja čisto nedelaven in zavržen ud človeštva. — Veliko žalostneje je pa, če človek svoj najdražji ud — „okó in vid“ pozneje — bodi si ali sam — ali pa radi nerodnosti in lehkomisljenosti družih, kar se tako pogostoma zgodi, pokvari, ter včasih popolnem izgubi. — Dan danes otroci svoj vid pokvarijo pogostoma že v nežnej mladosti — domá, kjer malomarni in brezvestni roditelji to čisto v nemar puščajo. — Kako se pogreški oči, posebno „kratkovidnost in slabovidnost“ množé, nam je dokazal profesor „Netolizcka“ v Gradci, kjer je preiskal po ljudskih in meščanskih šolah 5000 dečkov in deklic in našel mej dečki 10 %, mej deklicami 13 $\frac{1}{2}$ % zeló kratkovidnih in tudi slabovidnih nekoliko. Tacih, ki so le malo kratkovidni, je še več. Število kratkovidcev pa ne raste le po srednjih šolah, ampak tudi po ljudskih, kar je še žalostnejše. Vzrok tem žalostnim prikaznim je nevednost in neskrb, ali pa nemarnost tacih, katerim so deca izročena. Koliko se že pri majhnih otrocih greši! Kako malo se po navadi pazi na okó! Le redko se išče pomoči pri zdravniku, in to še le tedaj, ko je že težko pomagati! — Že pri rojstvu otrokovem se časih narobe dela. Premočna svetloba je novorojencu zeló nevarna. Roditelji in drugi, katerim je skrb za otroke izročena, morali bi jako previdni biti. Ljudski učitelj, ki mora ob jednom biti — odraslim dober „svetovalec“, — naj nevednim starišem, kjer koli le vé in zna, tako tudi v tem važnem predmetu z besedo ali pa v dejanji pomaga. On pride z njimi dostikrat v dotiko. Naj jim pové, da je potrebno otroku pogosto oči očistiti, in paziti je treba, da je v sobi poleg prave svetlobe tudi čist vzduh (zrak). Nekatero matere pusté celo noč luč goreti, da jim je ni treba prižigati, kadar je potrebujejo. To je „otročjim očém“ kvarno, posebno, ker so v mladosti bolj občutljive. Prav majhni otroci so večkrat poslom popolnem prepuščeni, in decam se pri teh ne godí vselej kaj dobro. Kolikokrat vidimo otroke voziti v „odprtih vozičkih“. — Ubogo dete leží vznak in mora neprestano gledati svetlo nebó. Še solnca ga ne čuvajo vselej. Mar je čudo, če otrok postane slaboviden? Mimogredočega človeka zgrabi jeza, kadar vidi kaj jednacega! Tudi v šoli se jednako godí. Šolarji morajo večkrat čitati ali pa pisati na

solnčnej svetlobi, in učitelj se za to ne zmeni. On naj otroka precej od tega odvrne ali vsaj opozori; tudi mu more kaj pomagati. — Jaz bi tako pestunjo posadil vznak z obrnenimi očmi proti solcu in učitelju ukazal delati na svetlem prostoru, in iskusi bi oba, kako je to prijetno! Se vé, da bi bilo še mnogo omeniti o „pogreških“ o kratkovidnosti iz domače hiše — ali poglejmo rajše v naše učilnice! — Žalostno, pa resnično je, da je „kratkovidnosti“ mnogokrat šola — posebno v nižjih razredih — kriva. Tù je treba v prvej vrsti imenovati šolske sobe. Kvarno očesu je, ako je šolska soba temna ali soparna, in ako svetloba ne prihaja od prave strani. O tem se sicer ne moremo povsodi pritoževati, ker nova šolska poslopja so primerno zidana. Vender se pa tudi tam mnogokrat greši — posebno po leti, ker učitelji radi hlada zapró „jalousiene“ (poltne) tako, če človek notri stopi, meni, da je prišel v kako podzemeljsko „katakombo“. Deca celó drug družega ne vidijo. Kako jim je le moč s table prepisovati — ali čitati i. t. d. Tacega učitelja bi jaz zaprl v temno sobo in mu ukazal n. pr. iz kake knjige prepisovati, in prepričal bi se, da je to muka in škodljivo njegovim očém. Mislim, da bi se mi za tako uljudnost lepo zahvalil. Tedaj, kar nam ni po volji, čemu siliti nežno mladino opravljati posel, ki jej toliko škoduje! S tem se pokvari vid — in to je v nebo vpijoči greh! — Skrbí naj se, da bo vzduh vedno čist in suh. Šolska soba naj bo, kolikor mogoče, svetla; ali svetloba naj ne pada naravnost v okó. V temnih šolskih sobah se nahaja 20 % kratkovidnih učencev; v svetlih le malo ali nobeden zeló kratkoviden. Paziti se mora, da učenec glavo drží v pravej višini nad klopjo, se vé, da je časih tolik, da se jedva iz klopi vidi. Zato naj se klopí odmerijo učencem po velikosti, a nikdar tako, da bi majhni otroci sedeli v velicijh klopéh, ali pa narobe. Na dalje se otrokom ne more dovolj priporočati, naj knjige pri čitanji in papirja pri pisanji in risanji ne držé preblizu očém. Naj ne opazujejo predolgo in nikdar brez potrebe predrobnih predmetov, in kadar začutijo pri tacem opazovanji ali drugem delu trud, bolečino, ali kak bodec v očesu, naj nehajo okó napénjati in naj večkrat zamižé. Nevarnost, da postanejo kratkovidni ali slabovidni, je tem večja, ker se mnogi navadijo prav drobno pisati, in ker je še vedno mnogo šolskih knjig z drobnim tiskom in nejasnimi slikami. To naj učitelj, če je le mogoče, odstrani. A ne le drobni tisk sam na sebi, tudi to dela kvaró, da mora okó malo ne na vsakej strani knjige prehajati od navadnega tiska na drobni. Tudi na zemljevidih so imena in razna znamenja velikokrat premajhna in predrobna, kar pri iskanji imen in znamenj očesu neizrečeno škoduje. Šolske oblasti naj bi prepovedale vse učne knjige in pripomočke, pri katerih je treba oči preveč napénjati. To je tem bolj želeto, ker morajo otroci po zimi domá pri slabo gorečej luči delati, kar mnogo škoduje. — Dokler otroci rastejo, imajo jako občutljivo okó in prav lahko postanejo kratkovidni. Zategadelj naj razumni učitelj in odgojitelj — (ker stariši — posebno na deželi — premalo pazijo) — strogo gleda na to, da si otroci ne kvarijo svojih očí brez vsakotere potrebe. Naj ne beró pri slabej svetlobi, v mraku i. t. d.; pri čitanji, pisanji in risanji ne smejo sključeno sedeti in blizu gledati. — Ako pa vidiš, da so otroci že kratkovidni, jih uči če dalje iz večje daljave gledati; naj se jim n. pr. polagoma odmičejo knjige od očí. Na ta način se mladina lahko iznebi „kratkovidnosti“. Dobro je tudi otroke pogosto voditi na prosto in jasno ter jim kazati različne oddaljene predmete. Učitelj naj otrokom tudi večkrat pové, kaj očém škoduje: 1. nemiren, trepoleč plamen, ker se okó pri nemirni svetlobi skoro otrudi; 2. gledanje drobnih stvari po solnčnem zahodu, ali pri slabo brlečej luči; 3. premočna svetloba; to je (osobito) za mrežnico (Netzhaut) škodljivo; 4. gledanje v solnce in bliskanje posebno po noči, ko je zenica (Pupille) bolj razširjena. Mnogi so radi tega že oslepele, ker se jim je iznenada zabliskalo pred očmi. 5. Gledanje gladkih, svetlih

in sijajnih stvari n. pr. led, sneg, zrcalo, vodo i. t. d., kadar sije solnce na nje. 6. Branje, pisanje, šivanje itd. na solnci. 7. Prevelika svetloba in prenagla izprememba svetlobe. 8. Ponočno delo, prah in dim — posebno po delalnicah. Takim je treba priporočati pogosto oči izpirati, večkrat nekoliko časa počivati in krog sebe gledati, sobe snažiti in zračiti. 9. Kvarno očem je tudi navadni dim, še bolj pa tobakov dim, ker se v tobaku nahajajo otrovne (strupene) tvarine. 10. Čitanje mej potjo, na vozu, ali mej vožnjo na železnici, ker je okó nemirno in se zelo trudi. 11. Hitro čitanje, prepisovanje, risanje po vzorcih, branje v postelji je očem tudi škodljivo. 12. Kvarno očem je vsak krvni naval, kar provzrokujejo razne okoliščnosti n. pr. neprimerne tesne obleke, trdi neugibnični zavrtniki, pasi, stani na zadržuljico i. t. d. 13. Močen svetloben odsev je zelo škodljiv; solnce naj ne sije v sobo; ravno tako je kvarno očem, ako stene nasproti stoječih hiš svetlobo preveč odsevajo. 14. Deklicam naj se pové, da ne nosijo senčnikov preživih barv, ker je odsev prejak. Nekateri stariši svojim nežnim frajlicam celó rudečo prevlečene senčnike omislijo —, da bi se ne videle blede; — no so pač šegavi ljudje. — Pri deklicah tudi naličja ne smejo biti živih barv, ker to očem škoduje. — Sploh naj pa učitelj v šoli odstrani vse, kar bi utegnilo otročjem očem škodovati. Konečno naj le še to omenim: Če vzgojitelj v šolo dobi užé na očéh bolnega otroka, naj nemudoma starišem naročí, da ga pošljejo k večjemu zdravniku, kajti le ta zna bolezen in nje vzrok spoznati ter najti pravo zdravilo.

Vaški Jerni.

Ženska vzgoja.

(Spisuje Jos. Ciperle.)

17.

Da bodo naše hčere pravične, bodimo tudi mi pravični do njih; a preredko smo pravični.

Rodila se nam je hči. Užé to nam ni največ zelo všeč. Deček bi nam bil ljubši. Ali verjemite, da novorojena hči je nedolžna pri tem, vender pa mora ona mnogokrat občutiti našo nezadovoljnost. Dostikrat ne vidi ona zato po cele tedne našega prijaznega obraza; hudujemo se nad njo, ako se moramo le količkaj truditi z njo, in tudi ni nam všeč, ako se malo trudimo. Mislimo si: Glejte, ko bi bil deček, kako malo truda bi nam prizadejal, in koliko bi se dalo napraviti iz njega! — Toda, imamo le hčer! Žalibog!

Ljudje največ ne vedó ceniti ženske; le tista veljá kaj pri njih, ki se je, recimo, omožila s kakim imenitnejšem, potem tista, ki je postala, recimo, profesorica ali vsaj otroška vrtnica. Tista je pri ljudéh kaj vredna, ki si prisluži toliko, kakor kak mož. Ali ona, ki modro vlada v domači hiši, ki živí in trpí le za svoj dom, za svojega moža, svoje otroke, — oj, ta ni vredna mnogo! Kdo govori o nji! Kdo jo občuduje! In vender ona koristi več národu, nego tisoč drugih učenih. In ker ni mogoče vsem starišem vzgojiti svojih hčerá tako, da bi enkrat pridigovale svojo učenost raz katedrov, ter razsvitljevale s svojo modrostjo glavnice svojih slušateljic, zato niso hčere pri njih vredne nič.

Kogar ne ljubimo, s tem se tudi ne bodemo pečali z onim veseljem, katero je potrebno pri vzgoji. Slaba navada je ta, da stariši one otroke, katere posebno ljubijo, tudi pitajo z boljšo jedjó, ter jih lepše oblačijo, nego druge. Dalje smejo njih ljubimci tudi mnogokrat biti samoglaví, nepokorni in hudobni, a ne skriví se jim zato niti enega lasú. I oni, ki nam niso takó priraščeni na srce, se ne smejo niti ganiti, in užé godrnjajo stariši, jih svaré in celó kaznujejo. Celó nič nimajo zoper to, ako ljubimci te